

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

Axmadjanov Doniyor Baxtiyor o'g'li

Chirchiq davlat pedagogika universiteti dotsenti

Email: doniyor.ahmadjanov@inbox.ru

Tel: +998996331991

BAG'RIKENGLIK SIYOSATI VA AXBOROT XURUJI

Annotatsiya: tezisda bugungi globallashuv jarayonida tobora avj olib borayotgan axborot xuruji va uning salbiy oqibatlari haqida fikrlar bildirilgan. Axborot xurujining insoniyat ongini egallashga qaratilgan maqsadi, uning namoyon bo'lish shakllari va unga qarshi kurashishning dolzarbligi va ahamiyati bo'yicha takliflar bayon qilingan.

Tayanch tushunchalar: globallashuv, axborot xuruji, axborot makoni, axborot xavfsizligi.

Аннотация: в тезисе были высказаны мнения об информационной атаке и ее негативных последствиях, которые все более обостряются в современном процессе глобализации. Описаны предложения о цели информационной атаки на овладение человеческим сознанием, формах ее проявления, а также об актуальности и важности борьбы с ней.

Ключевые слова: глобализация, информационная атака, информационное пространство, информационная безопасность.

Abstract: the thesis expressed opinions about the information attack and its negative consequences, which are becoming more and more acute in the modern process of globalization. The article describes suggestions about the purpose of an information attack on the mastery of human consciousness, the forms of its manifestation, as well as the relevance and importance of fighting it.

Key words: globalization, information attack, information space, information security.

Kirish. XX asrning oxiri va asrimiz boshiga kelib hayotimizda “axborot asri”, “axborotlashgan jamiyat”, “axborot xuruji” kabi tushunchalar paydo bo‘ldi. Bu esa bugungi kunda axborot tushunchasining ahamiyati oshganligidan, qamrovi kengayganligidan, maqsad-muddaosi o‘zgarayotganligidan darak beradi. Axborot endi biror jarayon, voqelik yoki hodisa haqida xabar berish ma’nosidan chetga chiqib, insonlar ongi va ruhiga ta’sir etishning, jamiyatda mavjud qonun-qoidalarini va butun dunyo e’tirof etgan umuminsoniy qadriyatlar va tushunchalarni ma’lum maqsad atrofida birlashgan ayrim guruh va jamoalarning manfaatlariga xizmat qiluvchi o‘ziga xos yangi talqinlarini yuzaga chiqarishning; siyosiy, iqtisodiy, harbiy, diniy va boshqa bir qancha qarashlarning targ‘ibotchisiga aylanib bormoqda. Buning natijasida, insoniyat taraqqiyotining ayni pallasida axborotning omma ongiga ta’siri va uning salbiy oqibatlari jamiyatning jiddiy muammolaridan biriga aylanib ulgurdi. Endi axborot atalmish qurol vositasida inson ongiga hujum qilish natijasida uning tafakkuri va intellektini egallash, o‘z auditoriyasini kengaytirish bilan qudratini oshirish orqali ularni qaysidir g‘oya atrofida birlashgan kuchlarning maqsadlariga xizmat qildirish bilan bog‘liq “urush”ning zamonaviy ko‘rinishlari paydo bo‘ldi. Taraqqiyotning hozirgi bosqichiga kelib, dunyo axborot makonida munosib o‘rin egallashga erishish uchun moddiy ko‘rinish va shaklga ega bo‘lmagan, faqat aql bilan ko‘rish va tafakkur bilan anglash mumkin bo‘lgan jiddiy kurash avj olmoqda. Soha mutaxassislarining fikricha, axborot qurollari tushunchasi ostida biror xalq, millat mentaliteti, madaniyati, ma’naviyati, dini, davlatning informatsion va harbiy tizimiga salbiy ta’sir o‘tkazadigan maxsus dezinformatsion texnologik vositalarning muayyan tizimi yotadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Mamlakatimizda talabalarni axborotga bo‘lgan ehtiyojning qondirilishi ijobiy holat, ammo hech qanday asosga ega bo‘lmagan, bir qarashda beozorgina bo‘lib ko‘ringan, lekin maqsad-muddaosi g‘arazli bo‘lgan axborotlarga yoshlarning aldanib qolayotganligi tashvishlanarlidir. Talabalarda ijtimoiy munosabatga kirishish ko‘nikmalarini rivojlantirish, yangicha tafakkur tarzini shakllantirish, ularda milliy, ma’naviy-axloqiy, tolerantlik tafakkurini qaror toptirish masalalari O.Musurmonova, U.Mahkamov, M.Quronov kabi olimlarning ishlarida yoritilgan. Talabalarda bag‘rikenglik fazilatlarini shakllantirishning falsafiy-metodolgik jihatlari Sh.Kubaeva, J.Tulenov, uning pedagogik aspektlari esa, G.Tulenova, M.Davletshin, E.G‘oziev kabi olimlat tomonidan muayyan darajada yoritilgan. Bag‘rikenglik bo‘yicha V.A.Slastenin¹ning insonparvarlik yondashuvi¹, A.N.Leontevning faoliyat yondashuvi hamda

¹ Слостенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / под ред. В.А. Слостенина. - М.: Академия, 2008.

etnopedagog, etnopsixolog va madaniyatshunoslarning yoshlarni tarbiyalashda xalq pedagogikasidan foydalanishga oid ishlari² tashkil etadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Davlatlarning siyosiy qarashlarini noto‘g‘ri talqin qiluvchi, turli ekstremistik va terroristik g‘oyalarni, insoniyatga qarshi qurol ko‘tarishga undovchi, o‘z-o‘zini o‘ldirishga chaqiruvchi, narkotika va odam savdosi bilan bog‘liq maqsadlarni ko‘zlovchi, “ommaviy madaniyat”ni targ‘ib qiluvchi barcha axborotlar o‘ziga xos ta’sir etish imkoniyatlariga egaki, bu “aldamchi jilvalanishlar”ga, ko‘p hollarda, aqliy va ma’naviy jihatdan hali to‘la shakllanib ulgurmagan yoshlar “maftun” bo‘lib qolmoqda. Hatto bunday g‘arazli maqsadlar o‘z tabiati bilan ezgulikka xizmat qilishi kerak bo‘lgan san’at asarlari (kino, animatsion filmlar, musiqa, qo‘shiq, raqs va b.) zahiriga ham singdirib yuborilmoqdaki, bu kabi “kadr ortidagi maqsad”ni anglash uchun insonlardan teran aql-zakovat va hozirda bir qaraganda ko‘rish mumkin bo‘lmagan, ammo real mavjud “axborot xurujlari”ga qarshi immunitet shakllangan bo‘lishi lozim.

Tadqiqotchi E.Karimovning ta’kidlashicha, bag‘rikenglik o‘z-o‘zini cheklash orqali ifodalangan iroda bo‘lib, u o‘zgalarga xayrixoh, murosasizlik bilan qarash imkoniyatini bildiradi³. Demak, “bag‘rikenglik” tushunchasining tasnifi, uning fenomeni muammosini tarixiy-falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilish kelajak avlodni tarbiyalash, barcha davrlarda bag‘rikenglik me’yorlarini ko‘zda tutishni taqozo etadi.

Tahlil va natijalar. Xo‘sh, biz yashab turgan olamda o‘ziga xos “aldamchi jilvalari” bilan o‘ziga rom etuvchi; matn, tovush yoki tasvir ortida bir qarashda anglash mumkin bo‘lmagan, ammo ayrim guruh va jamoalarning g‘arazli maqsadlarini targ‘ib etuvchi pinhona xurujlar mavjud ekan, bizning jamiyatimizni bu kabi salbiy ta’sirlardan ihotalash uchun, xususan, bu illatning yoshlar ongi va dunyoqarashiga ta’sirini kamaytirish uchun qanday chora-tadbirlar ko‘rilmoqda va bu choralarning samaradorligini oshirish uchun yana nimalar qilishimiz lozim bo‘ladi?

Bu borada amalga oshirilayotgan ishlarning samaradorligini oshirish va takomillashtirish uchun yana quyidagi ishlarni taklif qilmoqchimiz:

1) Axborot xavfsizligini ta’minlashga qaratilgan milliy qonunchilik bazasini takomillashtirish, xususan, alohida qonun hujjati qabul qilish masalasini ko‘rib chiqish;

2) milliy axborot makonimizni aholining qiziqishini inobatga olgan holda jarayonlarni obyektiv va pozitiv yorituvchi mahalliy va xorijiy axborotlar bilan muntazam to‘ldirib borish;

3) xalqimizning, xususan, yoshlarning internetdan foydalanish madaniyatini o‘stirish, undagi har qanday axborotni tafakkur va tahlil qilib, so‘ng xulosa chiqarishga o‘rgatishimiz zarur;

² Леонтев, А.Н. Деятельност. Сознание. Личность / А.Н. Леонтев. -М., 1977.

³ Каримова Э. Толерантлик ва хозирги замон. // Ж. Фалсафа ва ҳуқуқ. - Т., 2008. - № 3. - Б. 51.

4) mamlakatimiz to'g'risida noto'g'ri, bir tarafлама axborot tarqatuvchi har qanday xorijiy axborot vositalari faoliyatiga qonun doirasida chek qo'yish, bu kabi axborotlari uchun ularning javobgaligini oshirish va tarqatilgan axborotlarning bir tarafлама yoki noto'g'ri ekanligini mutaxassislar ishtirokida xalqimizga o'z vaqtida yetkazish;

5) o'rta maxsus va kasb-hunar ta'limi, shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida axborot xavfsizligini ta'minlash, xususan, axborot xurujlari, uning shakl va ko'rinishlari, maqsadi va salbiy oqibatlari borasida maxsus kurslar o'tilishini ta'minlash;

6) milliy g'oya, mafkura, ma'naviyat, vatanparvarlik kabi tushunchalar targ'iboti borasida amalga oshirilayotgan ishlarni izchillik bilan davom ettirish.

Xulosa va takliflar. Axborot tushunchasi bugungi kunda har doimgidan ham kengroq ma'no va mazmun kasb etib bormoqda. Binobarin informatsiyalar davrida adolatli jamiyatdagi bag'rikenglik tanqidiy fikrlash, shaxsning erkinligi va ochiq munosabati demokratiyaning asosini tashkil etib, bu jamiyat taraqqiyoti uchun sharoit yaratadi. Turli xalq va millat madaniyatlariga hurmatning psixologik jihatdan mustahkamligi, birinchi navbatda, o'z madaniyatini individual o'zlashtirilgan shakllarda bilishga tayanadi. Bugun biz yashab turgan zamon va makonda bizga bog'liq bo'lmagan holda gohida oshkora, aksariyat hollarda pinhona tarzda harakat qiluvchi "axborot xuruji" atalmish qurol yuzaga keldiki, bu qurol vositasida endi inson ongiga egalik qilish imkoniyati paydo bo'lmoqda. Bu salbiy illatdan xalqimizni, xususan, yosh avlodni himoya qilish, ularda "axborot xuruji"ga qarshi immunitetni shakllantirish har doimgidan ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.M., Turgunov N.A. Axborot xavfsizligi asoslari. – T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi nashriyoti, 2016, 98 b.
2. Лукашук И.И. Глобализация государство, право, XXI век. – М.: Спарк, 2000, – С.279
3. Седов Е.А. Эволюция и информация. – М.: Наука, 1976, – С.232
4. Тоффлер Э. Шок будущего. – М.: АСТ, 2001, – С.225
5. Abdullayeva M.N. va boshqalar. Mustaqillik: izohli ilmiy-ommabop lug'at. – T.: Sharq, 2006, 528 b.